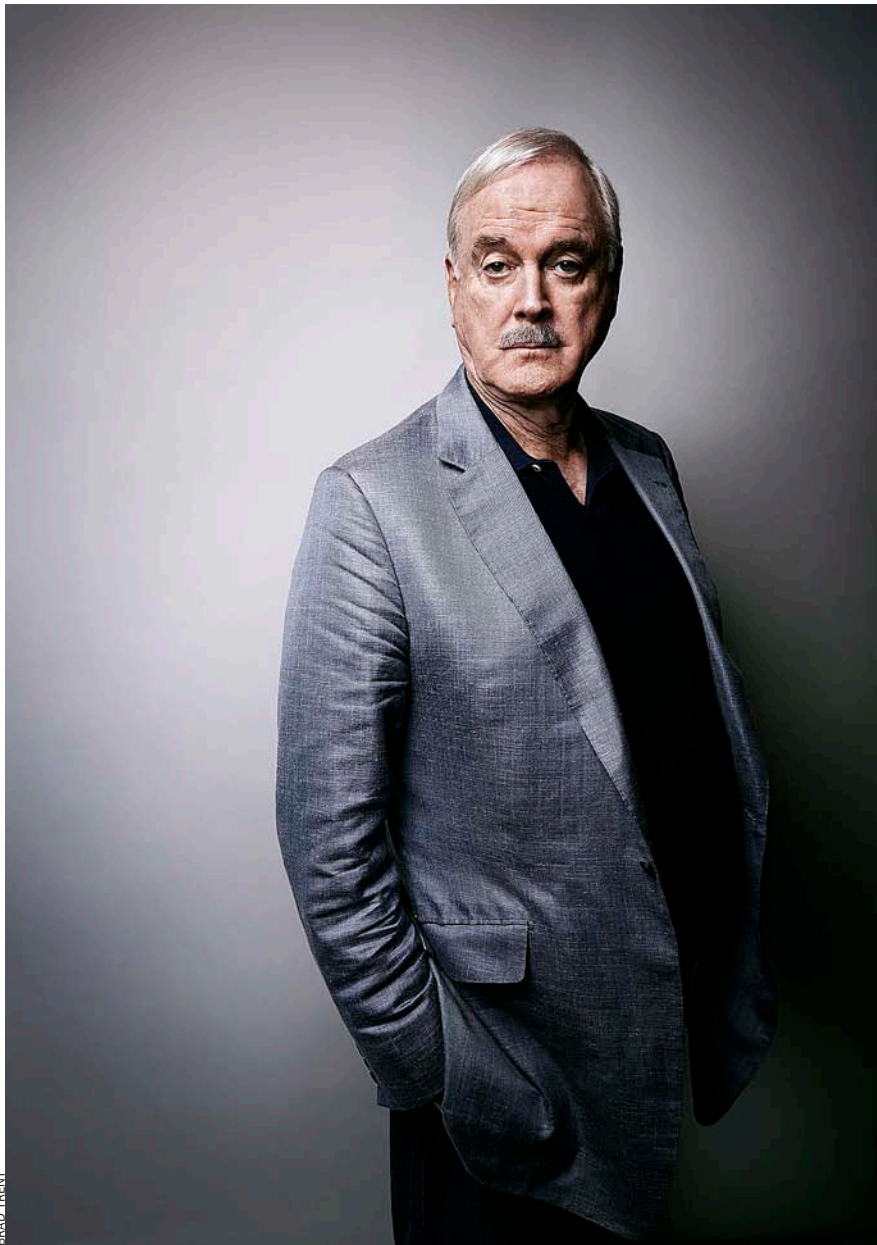

“La sàtira fa pensar la gent”

BRAD TRENT

En aquesta entrevista, l'humorista britànic John Cleese parla sobre el seu període en Monty Python, la conveniència de fer humor sobre l'islam, la seva fascinació de fa temps per Alemanya i l'alemany, i d'un tercer matrimoni que s'estimaria més no haver viscut.

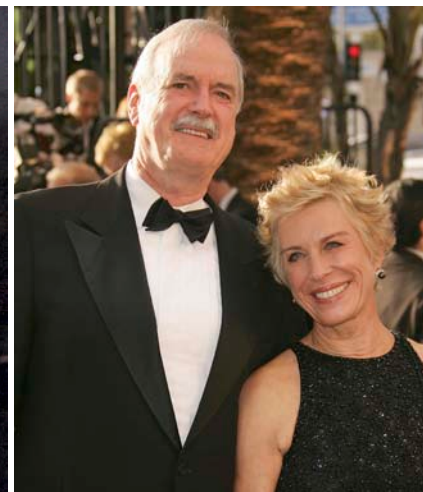
Passa una estona fins que la gent comença a reconèixer l'home que acaba d'aparèixer al jardí de l'hotel Draycott, a l'oest de Londres. John Cleese, de 75 anys, porta unes sabatilles de ratlles, una bufanda gruixuda al coll i un abric d'hivern, però no pot amagar que té un bon refredat. Sembla que quan estossega hagi de fer volar un edifici. Cleese diu que la seva esposa, Jennifer, dissenyadora de joies, també és a casa, al llit, malalta. Creu que van enganxar això que tenen al vol de tornada d'unes vacances al Carib.

Tot i així, Cleese insisteix a fer l'entrevista perquè vol donar un impuls a la traducció de les seves memòries, *So, anyway*, que aquesta setmana surten publicades en alemany. Hi escriu sobre la seva infantesa, la seva mare —una dona dominant— i els seus primers passos en el panorama humorístic britànic dels anys 60.

Cleese és famós per haver creat Monty Python. Els altres membres d'aquella tropa de comedians eren Graham Chapman, company de Cleese a Cambridge, mort el 1989; Michael Palin, Terry Jones i Eric Idle, que havien estudiat junts a Oxford, i l'il·lustrador nord-americà Terry Gilliam.

El 1969 la BBC va emetre el primer episodi de *Monty Python's Flying Circus*, que va catapultar el grup cap al reconeixement internacional i que va crear un nou model d'humor per a les generacions futures. Després que el 1983 se separés el grup, Cleese va escriure guions, va crear la sèrie *Hotel Fawlty* i la pel·lícula *Un peix anomenat Wanda*.

Després de Monty Python, també ha produït vídeos de motivació per a executius, ha fet anuncis de cervesa, d'aspiradores i de xocolata, i ha aparegut en pel·lícules de James Bond i de Harry Potter. Al llarg del temps, però, s'ha mantingut fidel a ell mateix, fent sempre el paper de *gentleman* indignat, completament seriós i amb les celles aixecades mentre deia les absurditats més descabellades davant la càmera.

A l'esquerra, una escena d'*Un peix anomenat Wanda*. A la dreta, Cleese amb la seua esposa Alice Faye Eichelberger, l'any 2007.

Encara avui dia la gent, quan el veu, intenta caminar de manera rara, com feia ell en el famosíssim esquetx "Ministry of Silly Walks" ('Ministeri dels Passos Absurds'). Diu que li fa gràcia, però que s'estimaria més que la gent no ho fes. Abans de començar l'entrevista, Cleese demana un ponx calent, que, amb un lleu somriure, veurà que no li arriben a portar.

—Senyor Cleese, li devem una de les escenes de terror més perfectes de la història del cinema.

—A veure, digui.

—És una escena d'*Un peix anomenat Wanda*. Hi ha un moment que vostè, assegut al llit, es talla les ungles dels peus amb la seva dona estirada al costat.

—Ah, sí, una escena espantosa. És molt dolenta. Però hi ha una altra escena de terror de què estic força orgullós. Vaig fer de professor Waldman a l'adaptació de *Frankenstein* de 1994, en què Robert De Niro m'apunyalava fins a la mort. Si t'ha de matar algú, que sigui De Niro. És un assassí excel·lent.

—I tant. Tornant a *Un peix anomenat Wanda* i a l'escena de matrimoni amb les ungles escampades per terra: sembla l'estocada final a l'amor conjugal. Vostè veu el matrimoni més aviat com una comèdia o com una tragèdia?

—M'ha de preguntar això sobre la vida, oi? Al final tothom es mor, però això anul·la tota la resta? La majoria de gent potser diria: "Tant de bo no hagués nascut". Un cop has nascut,

hauràs de morir, i això és graciós o és trist?

—A vostè què li sembla?

—He estat tres setmanes deprimit per aquest virus i tinc els ànims una mica més baixos que de costum. Normalment ho veig com una comèdia. Per tant, parlant del matrimoni...

—El tercer divorci, en què es va separar d'una psicòloga nord-americana, li va costar una fortuna.

—Abans de divorciar-me d'Alyce Faye Eichelberger, tenia una vida benestant i confortable. No vaig saber mai quant tenia, senzillament tenia una vida còmoda. Però ara fa set anys que treballo per pagar la pensió. Ella és molt més rica que jo. O sigui que em podria passar el dia amargant-me per això, o simplement pensar que és absolutament ridícul.

—Sembla que és força greu, la situació: vostè va fer l'Alimony Tour ('gira de la pensió'), com vostè ho va anomenar, per recaptar diners per pagar a la seva ex-dona.

—Sí. Al juliol faré l'últim pagament i li hauré donat vint milions de dòlars.

—Vint milions de dòlars?

—Exactament. Quan vam trencar, hi havia cinc propietats. Ara em queda un pis petit, molt bonic, a Londres, a quatre passes d'aquí. No em cal res més. És impressionant fins a quin punt són importants els diners avui dia. Quan era jove, la gent no en parlava gaire, de diners. La idea era que els rics tenien diners, molt bé. El que és vulgar és fer-ne, de diners. El meu pare guanyava trenta lliures per setmana, i en una època en què un miner en guanyava deu.

—Vostè de petit va viure a Weston-super-Mare i a Bristol. El seu pare era corredor d'assegurances, un seu avi treballava en un despatx d'advocats i l'altre avi era subhastador...

—... molt avorrit, ja ho sé. El més important era tenir seguretat i ser respectat. La gent tenia molta por que els enxampessin fent alguna cosa indecent.

—I en un moment determinat vostè va pensar que això era graciós?

—Jo crec que tots naixem amb sentit de l'humor. La creativitat ja és una altra cosa: si passes tota la vida a Des Moines, a Iowa, costa d'imaginar que hi ha altres coses. Jo primer vaig veure Weston-super-Mare, llavors Bristol i després Cambridge, així vaig poder comparar. Els psicòlegs diuen que també potencia la creativitat tenir uns pares que mai no estan d'acord. I els meus eren així. El que mata principalment la creativitat i l'humor és l'ansietat. Has de ser capaç de jugar. Crec que molts de nosaltres hem perdut aquesta habilitat. Una vegada em vaig entrevistar amb el Dalai Lama i em va dir que el que li agradava de la gent que riu és que els dona l'oportunitat de tenir noves idees.

—Vostè té molt de respecte pel Dalai Lama, fins i tot li va reescriure alguns textos budistes. És religiós?

—Realment no tinc en gaire bona consideració la religió organitzada. No estic compromès amb res més que amb la vaga sensació que hi ha alguna cosa més del que els materialistes reduccionistes pensen. Jo crec que es pot alleujar una mica el patiment, com diuen els

budistes; aquesta és una de les poques coses que em prenc seriosament. Però la idea que es pot anar pel món d'una manera racional i amable, jo crec que no és possible. Sempre hi haurà gent insensible a dalt de tot: egoistes i perseguidors del poder, que volen passar la vida perseguint-lo. Robin Skynner, el psiquiatre amb qui vaig escriure dos llibres, em deia que es pot començar a gaudir de la vida quan t'adones de com de malament està el planeta i de fins a quin punt és inútil tot plegat. Jo vaig arribar a aquest punt els últims dos o tres anys, quan vaig adonar-me que la nostra existència en aquest món és absolutament inútil. Veig que els rics ens tenen controlats. Si algú m'ho hagués dit quan tenia vint anys, me l'hauria mirat com a un sonat esquerranós.

—**Vostè potser no és un sonat esquerranós, però li ha agradat d'atacar i ridiculitzar l'Església. La vida de Brian, la història d'un jove de Judea que no és Jesús, però que és seguit com un messià i després és crucificat, es va considerar una blasfèmia quan va aparèixer el 1979.**

—A veure, hi va haver un petit nombre de persones en alguns pobles, tots molt conservadors, que es va ofendre i va dir: "No podeu mirar la pel·lícula". I la gent agafava l'autocar i se n'anava a mirar la pel·lícula a deu quilòmetres, al poble del costat. Però molts cristians van dir: "Ho hem entès, sabem que no feu broma de la religió, sinó de la manera com les persones segueixen la religió". Si Jesús hagués vist la Inquisició espanyola, em penso que hauria dit: "Però què esteu fent?".

—**Darrerament, els musulmans i l'islam són temes perillosos. Creu que són bones qüestions per a la sàtira?**

—Per descomptat. El 1982, amb Graham Chapman vam escriure diverses escenes d'*El sentit de la vida*, una pel·lícula en què apareixia un aiatol·là. Aquell aiatol·là estava enrabiat contra tots els invents malvats d'Occident, com el paper de vàter. Aquelles escenes no es van incloure mai al film, tot i que jo pensava que eren millors que moltes altres que sí que s'hi van incloure. I per això no vaig fer cap altra pel·lícula amb Monty Python: no volia perdre més votacions. Però no m'hauria rigut del profeta.

—**Per què no?**

—Com podria fer una cosa així? Vostè se'n riuria, de Jesús o de sant Francesc d'Assís? Van ser uns éssers humans meravellosos. Les persones només són gracioses quan no es comporten com toca, quan són presa d'algun sentiment egoista que no poden controlar i es tornen menys humans.

—**Hi ha cap diferència entre riure's de la nostra banda, és a dir, d'Occident, del costat cristià, o de l'islam?**

—No n'hi hauria d'haver cap.

—**Vostè va dir fa un quant temps: i és clar que ens podem riure dels musulmans.**

—Sí, i després et mataran. No, però seriosament: jo crec que si la gent, en concret els musulmans, que tenen un sistema de valors totalment diferent, vénen a Occident, haurien d'acceptar que hi ha certs valors bàsics a Occident que són intrínsecs a la nostra cultura. De la mateixa manera que jo no recomanaria a cap occidental que es passegés pels carrers de l'Aràbia Saudita en bikini. Respecta la cultura local. I hi ha, evidentment, molts musulmans que són bona gent, totalment decents i admirables, i també hi ha els altres. Nosaltres també tenim aquests altres. Els nostres fonamentalistes volen edificis i maten gent a les clíniques on s'avorta. No crec que siguin tan bojós ni tan nombrosos com els que té l'islam ara mateix, però això és perquè habitualment molts musulmans viuen en unes condicions terribles. Però n'hi ha que són part de nosaltres, de la nostra

societat. I tenen dret a ser ridiculitzats. Nosaltres ens riem del cristianisme; per tant, qui diu que no podem riure'ns també de les altres religions i dels seus fidels? La sàtira fa pensar la gent.

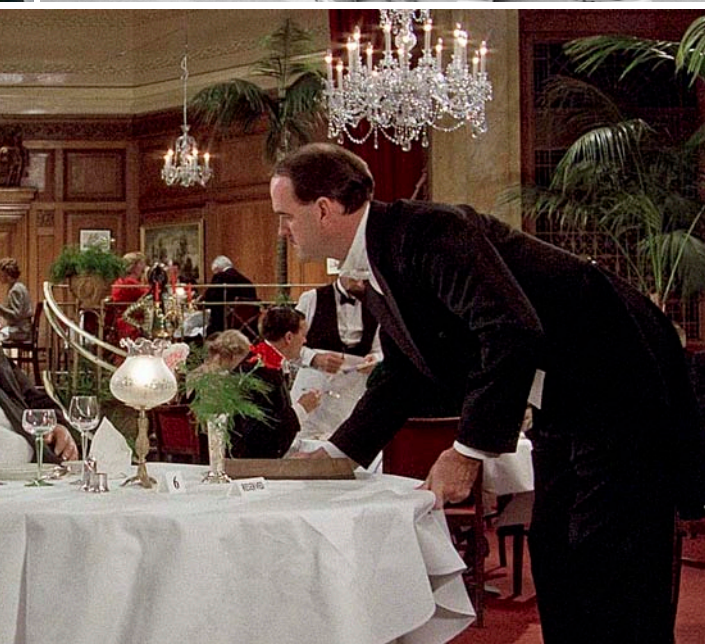
—**Dit d'una altra manera: la sàtira pot canviar el món?**

—Quan era jove, em semblava que si em reia d'un cert tipus de comportament, la gent s'adonaria que era ridícul. I que, llavors, a poc a poc desapareixeria. Però no. Evidentment, no funcionava. L'humorista Peter Cook feia aquesta broma sobre els magnífics humoristes berlinesos que actuaven als cafès als anys trenta, que van fer tant per frenar Adolf Hitler. Bé, ja sap com va acabar la cosa.

—**Cal ser d'esquerres per ser humorista?**

2

1. La vida de Brian. 2. John Cleese, l'any 1976, amb els seus companys de Monty Python's Flying Circus (d'esquerra a dreta, Cleese, Michael Palin, Terry Gilliam i Terry Jones). 3. Cleese en *El sentit de la vida*.

—Els bons són d'esquerres, sí. N'hi ha alguns de decents que són de dretes, però són molts menys. Algú que sigui fonamentalment crític amb la societat i amb la manera com funciona és molt més probable que sigui d'esquerres.

—Per a vostè, doncs, degué ser terrible veure Margaret Thatcher intentant representar l'esquetx del lloro mort durant un discurs en un congrés del partit el 1990.

—Jo coneixia un dels seus assessors, que em va dir que havien estat molt de temps assajant-lo. Però a ella no li sortia. Va ser una situació força vergonyosa per a ella.

—A vostè li va importar?

—La gent o bé et parodia o fa servir

el teu material, forma part del fet de ser humorista. No me'n queixo.

—S'ha dedicat molt de temps a riure's de les autoritats.

—De les males autoritats, aquesta és la diferència. És de les pomposes, de les egoistes, que val la pena riure's. De vegades, l'humor pot ser demolidor, en un moment determinat, quan un sistema autoritari comença a desfer-se. És un granet de sorra per acabar de fer caure el mur, per dir-ho d'alguna manera. Als qui tenen el poder no els agrada ser ridiculitzats, s'estimarien més ser atacats. L'humor pot fer que la gent se senti estúpida.

—Els periodistes també han estat un dels seus objectius preferits. Va fer moltes paròdies de reporters fent

preguntes estúpides però amb cara seriosa.

—Era divertidíssim. El que més m'agradava és que la gent deia que després de Monty Python ja no podien mirar les notícies. No se les podien prendre seriosament. Aquesta és una actitud molt sana. Si t'adones de com de ridícul és tot plegat. M'encantaria fer una paròdia de les pel·lícules de la BBC un dia d'aquests per ensenyar a la gent a fer documentals. Diria que una de les coses més importants quan... fas... documentals... és... fer... moltes pauses. I bellugar molt les mans.

—Als anys seixanta, la BBC va encarregar tretze episodis de *Monty Python's Flying Circus* sense ni tan sols saber de què era capaç aquell grup. Hi podria haver avui alguna cosa com Monty Python?

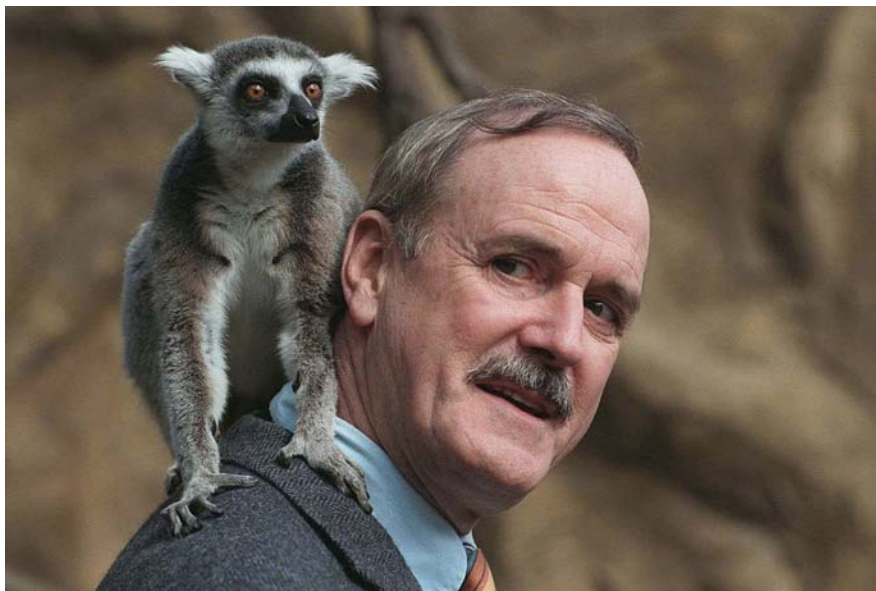
—No! Ni de bon tros. És graciós, ni sabíem què volíem fer, l'únic que sabíem era que volíem treballar junts. Quan vam començar, estàvem paralizats. Vam fer una reunió amb un cap de la BBC que ens va preguntar què volíem fer, i nosaltres vam dir "a veure...". Em penso que va ser la pitjor reunió de negocis de la història. Però ens ho van deixar fer, i per això envio un aplaudiment cap al cel per a Michael Mills, aleshores cap de programes d'humor de la BBC.

—Ha dit que hi havia diferències dins de Monty Python entre, d'una banda, vostè i Graham Chapman i, de l'altra, Michael Palin, Terry Jones i Eric Idle. Això era un element paralitzador?

—Graham i jo, els de Cambridge, estàvem més interessats en l'estructura, mentre que els que venien d'Oxford, Palin i Jones, tenien bones idees visuals, coses més fantàstiques, a les quals nosaltres no teníem tanta tirada. Graham i jo normalment escrivíem esquetxos situats en un entorn familiar, una oficina, una escola o alguna cosa així. Ens discutíem molt, perquè ens comunicàvem malament.

—Sempre es barallaven?

—La major part del temps, sobretot durant les dues primeres temporades de *Monty Python's Flying Circus*, hi va haver molta harmonia. Després van arribar grans dificultats al grup. Graham Chapman s'havia tornat alcohòlic. Quan tens un grup de sis persones i una d'elles és alcohòlica no pots espe-

John Cleese posa amb un lèmur al muscle, al zoo de Skansen a Estocolm, durant la promoció del seu film *Criatures ferotges*.

rar que les coses flueixin tan bé com abans.

—Abans ha dit que vostè no volia perdre més votacions.

—Per a *El sentit de la vida*, del 1982, vaig escriure unes coses amb Graham que em pensava que eren excepcionals, però els altres no les van acceptar. Jo tenia 43 anys en aquell moment i en feia quinze que tenia èxit fent d'humorista. De cop i volta, vaig pensar que, a la meua edat, no em calia formar part d'un grup en què no m'acceptessin les propostes.

—En algun punt del llibre, vostè diu que Terry Jones era un “mig nan celta, plenet, nerviós, de pell fosca”. Deixant això a banda, van bé les coses entre ell i vostè?

—Sempre ens barallàvem, Terry i jo, i no ens entenem. Però hi ha un afecte sincer. En el retrobament de l'any passat, fèiem de dues velletes, i no sé com, però vam començar a agafar-nos de les mans abans que s'encenguessin els llums. Discrepem en moltes coses. I Terry Gilliam només ha dit un parell de coses a la vida que jo comparteixi, però ens apreciem. Després de Monty Python tots vam anar per camins diferents. Eric es va ficar al món de la música, Terry Gilliam dirigeix pel·lícules —és boníssim en les imatges, però no gaire en la narració—. Terry Jones fa tota mena de coses. Michael fa molts programes sobre viatges i pintura. Jo no sé què he fet.

—Hi ha un lèmur que porta el seu nom.

—Fa anys vaig fer un documental sobre un programa per salvar una població de lèmurs. Després, un molt bon noi de la Universitat de Zuric, que havia descobert una nova espècie, em va preguntar si li podia posar el meu nom. M'hauria agradat ajudar-lo econòmicament, però just després em va tocar pagar la pensió. Moltes de les decisions dels últims set anys s'han basat en la pregunta: “D'on surten els diners per pagar a la meua ex-dona?”. Considero que els darrers set anys han estat una mica estèrils. Però d'aquí a uns quants mesos, la meua vida serà més interessant. Per tant, potser podré donar diners als *Avahi cleesei*, els lèmurs llanosos de Cleese.

—Veu els lèmurs, de tant en tant?

—Només n'hi ha a Madagascar, desafortunadament, no als zoos. I quan vaig anar a Madagascar fa un parell d'anys no en vaig veure cap, ni tan sols sabíem que existissin. Anar per Madagascar és difícil, t'has d'emportar un metge que t'acompanyi. Un membre del nostre equip del documental va estar a punt de morir-se d'una infecció, a un altre el van haver de portar a Johannesburg per una picada d'aranya. Però m'agradaria tornar-hi. També m'agradaria tornar a Alemanya. El millor viatge que he fet mai va ser baixant pel Rin amb barca. M'encanten els vins alemanys.

—Hi té molt d'èxit, vostè, a Alemanya.

—És fantàstic. Tant de bo hi pogués treballar més. El primer que vaig fer quan vaig tenir diners l'any 1963 va ser apuntar-me a l'escola Berlitz per aprendre alemany. No sé per què.

—És extraordinari, després del que va viure. La seva relació amb Alemanya va començar a Weston-super-Mare durant la Segona Guerra Mundial, quan els avions alemanys bombardejaven la seva ciutat natal, situada a la costa.

—Per què ho van fer? Van malgastar les bombes, cosa estranya per a un país tan eficient. M'agrada l'explicació del meu pare. Deia que ho van fer per demostrar que els alemanys, malgrat tot, sí que tenien sentit de l'humor.

—És una manera bonica de dir-ho.

—El meu pare, que havia lluitat a la Primera Guerra Mundial, no tenia gens d'animadversió contra els alemanys. Molts soldats pensaven que tots estaven en aquella situació terrible. Mai no va tenir ni una sola mala paraula contra Alemanya. Quan més endavant jo vaig aprendre alemany, vaig acabar preferint la cultura alemanya abans que la francesa. Sempre he pensat que els francesos tenien uns relacions públiques força bons. Quan em vaig centrar en els filòsofs, em vaig adonar que Immanuel Kant era el filòsof més important que havia llegit mai. La vostra música és la millor del món, teniu pintors meravellosos, els expressionistes m'encanten. No sé gaires paraules en alemany, però tinc un accent força bo. Deu anys enrere vaig somiar que era en una habitació amb tres homes vestits de gris, probablement eren psiquiatres. I just abans de despertar-me, jo els deia que el que més greu em sabia a la vida era que l'alemany no fos la meua llengua materna.

—I això què li va fer pensar?

—En aquell moment, em va fer pensar que m'hauria d'agafar un temps lliure, anar a Alemanya i aprendre bé la llengua.

—Senyor Cleese, què li sap greu, de la vida real?

—El meu tercer matrimoni.

—Senyor Cleese, moltes gràcies per l'entrevista.

Christoph Scheuermann
Barbara Supp
© Der Spiegel

Traducció d'Arnau Figueras